

Sluttrapport fra Norsk Vanns arbeidsgruppe for kildekontroll

Bakgrunn

Det er behov for en styrket innsats for å redusere tilførsler av miljøgifter til avløpsnett, både av hensyn til rensingen av avløpsvannet, kvaliteten på utslipp av rensset avløpsvann og av hensyn til bruk av slam som gjødsel og jordforbedringsmiddel. Det er mange forhold som gjør at Norsk Vann bør prioritere dette området for en periode, gjennom en egen arbeidsgruppe:

- Norske kommuner og VA-selskap er gjennom lovverket gitt et delansvar for å følge opp nasjonale mål og forpliktelser for reduksjon i utslipp av miljøgifter.
- Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) konkluderte i 2009 med at det bør arbeides for å redusere innholdet av miljøgifter ytterligere i avløpsslammet for å unngå akkumulering i jorda.
- Klif har i 2013 signalisert behov for et fortsatt arbeid med å redusere tilførsel av miljøgifter til avløpsnett, ut fra prinsippet om at avløpsnett er en sårbar resipient. Miljødirektoratet og Norsk Vann har dialog om muligheten for fornyet kampanjesamarbeid om dette, kalt «Stoff for stoff – kilde for kilde».
- Et datterdirektiv til vanndirektivet gir miljøkvalitetsstandarder for prioriterte stoffer (miljøgifter) i vann. Det arbeides med å innføre datterdirektivet i den norske vannforskriften, noe som vil få konsekvenser for regulering av utslippskilder.
- Gjødselvereforskriften er under revisjon, og signalene tyder på at det blir skjerpelser av grenseverdiene for tungmetall og nye krav til innhold av organiske miljøgifter i slam.
- Norsk Vanns Bransjenorm for slam er et verktøy for kommuner og renseanlegg til hjelp i arbeidet med kvalitetssikring og dokumentasjon av avløpsslam. En viktig del av normen gjenstår: Utvikling av verktøy, hjelpemidler og beste praksis for kildekontroll og kvalitetssikring av råvaren for slammet; avløpsvannet.

Mandat for arbeidsgruppen:

1. Gjennomgå rammebetingelser og veiledningsmaterieell som har betydning for innholdet av miljøgifter i avløpsvann og regulering av mulige kilder til dette
2. Fremme forslag til forbedringer i regelverk og veiledningsmaterieell og eventuelt klarere ansvarsfordeling
3. Foreslå aktuelle prosjekter og videre arbeid på feltet
4. Være Norsk Vanns ressursgruppe i dialog med Miljødirektoratet om kampanjesamarbeidet «Stoff for stoff – kilde for kilde»

Arbeidsgruppen har hatt følgende medlemmer:

Bente Larsen, Tønsberg kommune (til desember 2015)
Inger Katharina Gregersen, Gjøvik kommune (delvis i permisjon)
Unni S. Lea, IVAR IKS (delvis i permisjon)
Pia Ryrfors, VEAS (fra 2014)
Knut Bjørnskau, Ski kommune
Arne Haarr, Norsk Vann (sekretær)

Arbeidsgruppen hadde sitt første møte 22.10.2013 og siste møte var 31.03.2016. Det er avholdt 5 møter. I løpet av denne tiden har ett medlem gått ut av gruppen, mens to medlemmer har vært delvis fraværende grunnet permisjoner. Varierende sammensetning og kapasitet er årsaken til at arbeidsgruppen har hatt en noe lenger virketid enn det som er hovedregelen.

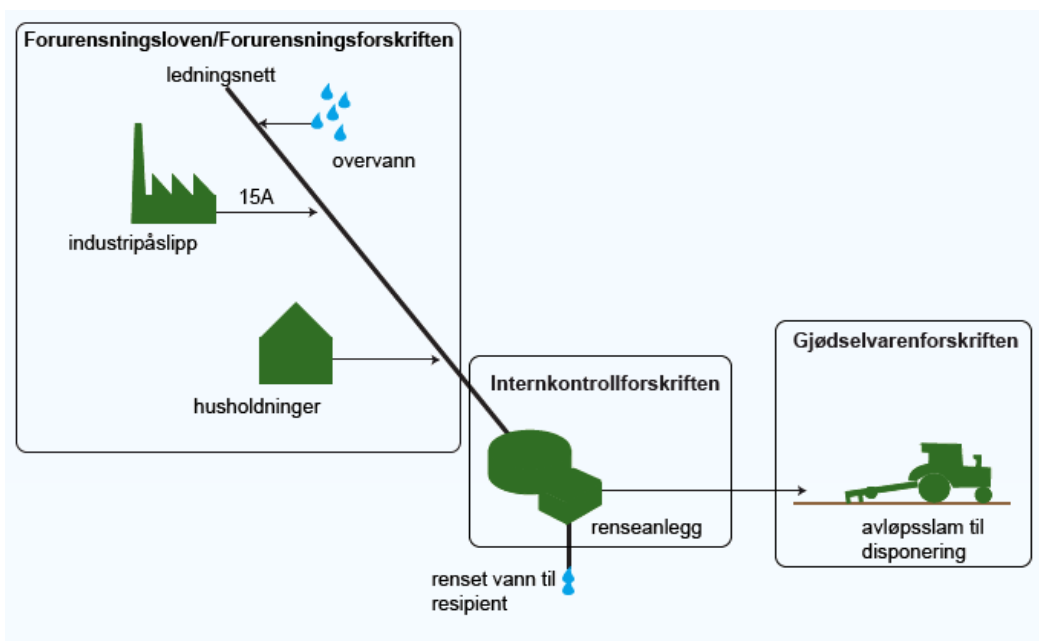
I denne sluttrapporten oppsummerer vi hovedresultatene av gruppens arbeid iht mandatet.

Rammebetingelser

De sentrale bestemmelser som regulerer kommunenes myndighetsområder i forbindelse med påslipp og tilførsel av miljøgifter og miljøskadelige stoffer er gitt i Forurensningsforskriften kap 15A påslipp.

Andre sentrale bestemmelser er Gjødelsvareforskriften, som angir kvalitetskrav til alt avløpsslam som skal brukes, i form av definerte grenseverdier for slam. Det er ingen fastsatte grenseverdier for innhold av organiske miljøgifter i slam. Anleggseier har imidlertid plikt til å vise aktsomhet og treffe rimelige tiltak for å begrense og forebygge at slammene inneholder denne type stoffer. Slamkvaliteten kan påvirkes av påslipp fra industri og virksomheter.

I tillegg kommer Internkontrollforskriftens bestemmelser om anleggseiers ansvar for oppfølging av arbeidsmiljø for sine ansatte, egne utslipp med mer. Som ansvarlig for offentlig ledningsnett og myndighet etter Forurensningsforskriften kapittel 15 A, har kommunen rett til innsyn i de delene av virksomhetens internkontrollsystem som har betydning for påslippet. Dette gjelder også for virksomheter som Miljødirektoratet eller fylkesmannen er forurensningsmyndighet for.

Figur: illustrasjon av sentrale forskrifter for miljøgifter i avløpssystemet. (Hentet fra miljøkommune.no)

Veiledningsmaterieill

Tidligere utgitte Norsk Vann rapporter:

- Norsk Vann Rapport 149 Tilførsel av industrielt avløpsvann til kommunalt nett – veiledning
- Norsk Vann Rapport 156 Veiledning for oljeutskilleranlegg
- Norsk Vann Rapport 185 Fett i avløpsnettet. Kartlegging og tiltaksforslag

I 2016 startet et Norsk Vann prosjekt for å revidere rapport 149 Tilførsel av industrielt avløpsvann til kommunalt nett. Ny revidert rapport med veiledning vil foreligge til høsten 2017.

Nettstedet miljøkommune.no har blitt et godt egnet verktøy som hjelpemiddel for kommunene og saksbehandlere i sitt arbeid på miljøgiftområdet. Det er viktig at nettsiden holdes jevnlig oppdatert etterhvert som behovene oppstår. Vi opplever samarbeidet med Miljødirektoratet, som er ansvarlig for innholdet, som positivt. Miljødirektoratet er interessert i konkrete innspill og forslag til forbedringer.

Forslag til forbedringer i regelverk og veiledningsmaterieill og eventuelt klarere ansvarsfordeling

Forurensningsforskriftens bestemmelser som regulerer utslipp av oljeholdig avløpsvann er ikke tilpasset dagens miljøkrav. Selve idéen om at oljeholdig avfall skal spyles ned gjennom et sluk i

gulvet er i mange tilfeller dessuten avleggs, da det mest miljøvennlige og ofte enkleste er å håndtere eventuelt søl med olje tørt. En revisjon av bestemmelsen er derfor overmoden.

Bestemmelsene i forurensningsforskriftens §15A om påslipp til kommunalt avløpsnett behøver klargjøring med hensyn til roller og definisjoner.

Miljødirektoratet har bekreftet at en vil starte arbeidet med å revidere alle avløpskapitlene i forurensningsforskriften. Norsk Vann ved avløpskomitéen vil være en aktiv medspiller i dette arbeidet, ved å levere konkrete forslag til forbedringer av regelverket.

Arbeidsgruppen har til to av sine møter invitert representanter fra Miljødirektoratet der tiltak og forbedringer av informasjonen som er lagt ut på miljøkommune.no er drøftet.

Aktuelle prosjekter og videre arbeid på feltet

- Arbeidsgruppen har fungert som styringsgruppe for prosjektet "Oljeutskillere – forvaltning – tilsyn- informasjon", som er gjennomført i samarbeid med Miljødirektoratet. Prosjektet har resultert i forbedret informasjon på miljøkommune.no til saksbehandlere i kommunen.
- Prosjektet "Undersøkelse av organiske miljøgifter i avløpslam" starter i 2017. Samarbeid mellom Miljødirektoratet, Norsk Vann og de ca 15 største renseanleggene.

Etter hvert som mange punktkilder for utslipp av miljøgifter til avløpsnett er regulert eller fjernet helt, er tilførselen fra andre og mer diffuse kilder av større relativ betydning for belastningen på renseanlegg og resipient.

Ut fra gjennomførte beregninger i en rapport fra NIVA, utført for Fagrådet for indre Oslofjord i 2013, utgjør tilførsler fra tette flater (veier, hustak, parkeringsplasser o.l.) hovedkilden for tilførsler av tungmetaller og organiske miljøgifter til indre Oslofjord. I en senere rapport for Fagrådet, utført av Aquateam COWI i 2015, er bidragene av ulike miljøgifter fra ulike typer tette flater kvantifisert gjennom et litteraturstudium.

Statens Vegvesen har gjennomført et arbeid for å finne fram til når og hvor vegavrenning bør renses. Vegvesenet har også sett på mulige tiltak for oppsamling og behandling av tunnelvaskevann. Bymiljøetaten i Oslo gjennomfører et prosjekt der en ser på vegavrenning og driftstiltak som kan minimere utslipp til miljø. NOU om overvann slår fast at det er vegeier som er ansvarlig for drift og tømning av sandfang.

En del informasjonsmateriell om dette er samlet på miljøkommune.no, men det gjenstår fortsatt en bedre og mer samlet oversikt over problemomfanget med praktisk veiledning om anbefalte tiltak.

Siden arbeidsgruppen ble etablert har temaet mikroplast blitt svært aktuelt. Norsk Vann har gitt innspill til myndighetenes tiltaksplaner på området, der vekten må legges på forebygging framfor end-of-pipe løsninger. Dette arbeidet bør fortsette.

Den viktigste drivkraften hos anleggseiere i arbeidet med å begrense tilførslene av miljøgifter og miljøskadelige stoff til avløpet er kravene til slamkvalitet i gjødselvareforskriften. Denne er fortsatt under revisjon, og det er pr dd ikke kjent hvilke endringer som vil foreslås. Det er sannsynlig at kravene til tungmetallinnhold vil skjerpes, noe det er rom for, da innholdet er lavt sammenlignet med dagens krav. Det kan ikke utelukkes at myndighetene vil foreslå nye krav, som for eksempel grenseverdier for organiske miljøgifter. Gjennom aktsomhetsplikten er anleggseier plikt til å vise aktsomhet og treffe rimelige tiltak for å begrense og forebygge at slammet inneholder skadelige stoffer. I dette ligger også en plikt til å være oppdatert om nye problemstoffer, og kunne handle på grunnlag av slik ny kunnskap.

De 5-årige undersøkelsene av miljøgifter i avløpslam har til nå vært organisert som et frivillig samarbeid mellom Norsk Vann, renseanlegg og Miljødirektoratet. Vi kjenner til at myndighetene har vurdert om deltakelse i slike undersøkelser burde være obligatorisk.

Samarbeidet med Miljødirektoratet for å sikre oppdatert og hensiktsmessig informasjon på miljøkommune.no bør fortsette. Avløpskomitéen og medlemmene bør involveres i å gi konkrete og begrunnede innspill til revisjonen av avløpskapitlene i forurensningsforskriften. Arbeidet med å kartlegge og begrense tilførselen av miljøgifter og miljøskadelige stoffer fra diffuse kilder må fortsette.

For å heve kompetansen i kommunene bør Norsk Vann-kurset Kildesporing i avløpsnett oppdateres og tilbys interesserte kommuner.

Mye relevant informasjonsmaterieil til saksbehandlere på oljeutskillere er samlet på miljokommune.no. Det er fortsatt et stort behov for å heve kompetansen hos personell i tømmefirma, som ofte står for drift av installasjonen i praksis. Dette er et bransjeansvar, men Norsk Vann bør sammen med myndighetene og aktørene påse at bransjen etablerer nødvendig opplæring.

Dialog med Miljødirektoratet om kampanjesamarbeidet «Stoff for stoff – kilde for kilde»

Oljeutskillerprosjektet har vært en videreføring av arbeidet med «Stoff for stoff – kilde for kilde».

Tilsynsaksjon bilvaskehaller

Norsk Vann har deltatt i planlegging og oppfølging av Miljødirektoratets tilsynsaksjon overfor bilvaskehaller. Kampanjen ble gjennomført i juni 2015 i samarbeid med fylkesmenn og 4 større byer. Kampanjen avdekket store mangler, med ett eller flere brudd på bestemmelsene hos de fleste kontrollerte virksomhetene.

Etter at kampanjen ble avsluttet har bransjeorganisasjonen VIRKE KBS (kiosk, bensin og service), som organiserer de store bensinstasjon-kjedene, lansert en større satsing for å få kjedene til å miljømerke bilvaskehaller i henhold til Svanemerkets krav. Dette innebærer bl.a. strenge krav til vaskekjemikalier og til rensing av vaskevannet. Norsk Vann har bistått VIRKE KBS bl.a. med grunnlagsdata til informasjonsarbeidet overfor kjedene, og deltok på markeringen av den første Svanemerke bilvaskehallen ble åpnet i Asker høsten 2016.

Legemidler

Helseministeren åpnet i januar 2016 kampanjen "Rydd skapet" for å informere befolkningen om viktigheten av riktig håndtering av ubrukte medisiner, som ikke skal kastes i søpla eller i toalettet, men leveres tilbake til apoteket for forsvarlig destruksjon. Kampanjen ble gjennomført i et samarbeid mellom Legemiddelverket, Apotekforeningen, Legemiddelindustrien og Norsk Vann, og vil bli gjentatt i 2017.

Annen informasjon fra arbeidsgruppa:

Artikkel i Vannspeilet 2/2016 om arbeidet i påslippsgruppa hos IVAR IKS.

Andre møter og aktivitet

- Møte med KLD 27.02.2015 – oppfølging av Dok 8 forslag om handlingsplan for miljøgifter
- Møte HOD 18.03.2015 om legemidler i miljøet
- Presentasjon på seminar 08.10.2015 UiO og Norsk Selskap for Farmakologi og Toksikologi (NSFT) "Oppfølging av NOU 2010: Et Norge uten miljøgifter"
- Deltatt på Vannforeningens seminar 12.01.2016 om oljeutskillere og bilvaskaksjonen
- Presentasjon på Spesialisthelsetjenestens miljøkonferanse 04.03.2016 "Grønt sykehus"
- Lunsjforedrag Svanemerket 22.05.2016

Oppsummering videre arbeid

- Bistå miljokommune.no med oppdatering av informasjon og praktisk veiledning til anbefalte tiltak for avrenning og forurensninger fra tette flater
- Fortsette samarbeidet med myndighetene om tiltak mot mikroplast til avløpet
- Gi konkrete innspill til myndighetenes arbeid med revisjon av avløpskapitlene i forurensningsforskriften
- Oppdatere og tilby Norsk Vann-kurset Kildesporing i avløpsnett
- Påse at bransjen sørger for relevant opplæring av personell som utfører drift og tømning av oljeutskillere
- Fortsette samarbeidet med Svanemerket og bilvask-bransjen for å øke antall miljømerkede bilvaskehaller